

kakor je potreba desk, večkrat žago prepelje, da nareže le kacij 10000 do 15000 čevljev desek za kako farmo (večjo kmetijo).

Stroški za tako žago so jako majhni. Sam gospodar je navadno glavni žagar in masinist ter glavni upravitelj, vse ob enem. Naprava je navadno stara, kajti dela že do 20 do 30 let. Stroji so rekli bi, vsi v zaplatah, leseni deli, katere žagar naredi sam, zamenane polomljene železne ali pri vsem tem delajo te žage navadno jako dobro in brez ovir. To pa deloma zaradi tega, ker so ti stroji tako priprosti, da bolj biti ne morejo. Vse se vidi, vedno lahko zasleduješ, kako delajo posamični deli, lahko popraviš in zameniš zlomljeni del; največ pa delo zaradi tega gre gladko, ker so Amerikanci tako rekoč rojeni masinisti in jako spretni in premeteni v tem delu. Ni ga tacega kraja, ni tacega zakotja v Ameriki, da ne bi bilokušenih in spretnih masinistov vsake vrste; vedno potujejo, vedno se premikajo iz kraja v kraj, in večkrat sem našel v raztrganem tujci delajočem kot dninar, jako spretnega specialista.

Ta žaga, katere tretjine sem bil kupil, ko sem bil prišel v Ameriko, delala je že poprej 30 let, kar se je videlo na vlti letnici na stroji, dvakrat je bila pogorela, in vendar je zame delala neprestano osem let, dve ali tri leta smo celo delali noč in dan, in ta žaga dela še sedaj. Glavni žagarji in delavci menjali se so dovolj pogosto, a jaz ne pomnim slučaja, da bi bili morali delo ustaviti, da bi kaj popravljali ali predelovali — vse to se je zvršilo samo od sebe, in vselej je bil kdo pri rokah, ki je mogel brez zadržka in skrbi popraviti, kar se je slučajno polomilo ali pokazilo.

Kot prehodnja stopinja od teh malih prenosnih zavodov k večjim služijo taki zavodi za potrebe krajnega prebivalstva, pri katerih sta se žagi pridružili dva ali trije stroji za obljanje, stroji za izdelovanje skodel in skukadurnih deščic itd. Taki zavodi so že stalni, ne gredo več k lesu, ampak les prihaja k njim. Ko prve vrste zavodi imajo redko nad 15—20 konjskih sil, jih imajo ti že 40, 50 ali celo 100, stroji so dražji in popolnejši, in na dan se na njih nareže 10, 15 do 20 čevljev desk. Žaga je tudi okrogla, ali je večjega premera do 72 palcev in navadno z ustavnimi zobmi, ki so dražji, ali je z njimi manj opraviiti. Taki zavodi so v vseh mestih s 3000 do 5000 prebivalci, kjer se le najdejo kupci za izdelke. Taki zavodi stanejo pogosto do 20000 dolarjev, in zanje je že treba znatnega kapitala, kajti čim večji je mesto, tem različnejše blago mora imeti, imeti mora suhe deske raznih razmerov in razne kakovosti in večkrat v veliki množini; večkrat ima tak zavod po 3 do 5 milj. desek v zalogi. V grofiji Orange, kjer sem jaz začel svoje ameriško delovanje, so leta 1881. bili le še trije majhni prenosni zavodi, ali leta 1888. je že bilo 30 manjših prenosnih in 6 srednjih, izmed katerih sta dva imela po 100000 dolarjev kapitala.

Večjih žag, ki delajo za izvoz je posebno veliko v državah Maine, Wisconsin, Michigan, Alabama, Louisiana in Texas. Le malo jih je v rokah zasebnikov, morda kaki dve ali tri v vseh Zjedinjenih državah; vse so v rokah delniških družeb in delajo z jako velikim kapitalom, kakor vsa podjetja v Ameriki. Dvesto do tri sto tisoč dolarjev dandanes ni zadosti za veliko lesno obrtnijo in trgovino, več družb ima milijon in več kapitala, kacij deset pa ima po 5 milijonov dolarjev kapitala. Navadno pokupijo ogromne gozde, mnoge imajo na milijone akrov. In če ni rek, da bi plavili ker k žagam, delajo kratke železniške proge na razne strani od zavoda, da po njih dovažajo les. Jedna družba v Michiganu ima do 80 milj. takih železnic, popolnoma z vsem preskrbljenih, deset lokomotiv in 200 voz za privoženje lesa. Taki zavodi delajo se navadno trdno in solidno, parni stroji imajo tudi 500 konjskih sil. Okrogle žage so popolnoma izpodrinile trakovne žage (band-saw), ki so tako narejene, da se brezkončni trak žage, okolo 6 palcev širjave navadno jako tenke, vrača po dveh kolesih napravljenih v stalnem okviru drugo nad drugim. Te trakovne žage pripadajo najnovejšim ameriškim iznajdbam v masinstvu in hitro izpodrivajo okroglo žago. Poslednji čas začeli so delati tudi manjše, da jih uvajajo že srednji zavodi. Njih prednosti so tako znatne, da v bližnji bodočnosti izpodrinejo okrogle žage, in se vpeljejo povsod tudi v najmanjših zavodih. (Dalje sledi)

Poučni in zabavni drobiž.

Petstoletnica Henrika pomorščaka. Mesto Oporto, rojstni kraj Henrika pomorščaka, se pripravlja, da dne 3. marca slovesno poslavi petstoletnico rojstva tega velicega Portugalea. On je skrbel za izvežbanje mornarjev in slednje leto preskrbel več ladij, da so preiskovali zapadno afriško obrežje in bližnje otoke. Bil je najmlajši sin kralja Ivana I. ter se je rodil dne 4. marca 1394 in umrl v Sagresu v Afriki v neki vojski dne 13. novembra 1460. l.

Stari srebrni denarji našli. Delavci, ki podirajo dunajske mestne zidove, in odpravljajo nasipe, našli so lonec, v katerem je bilo 400 komadov srebrnega denarja. Denar je iz Leopoldovega časa in ima največ letnico 1664. Najbrž je bil zakopan pred drugim obleganjem Dunaja (1683). Denar je popolnoma dober in čist ohranjen. Izročil se je policiji.

Ženske na vseučiliščih. Na švicarskih vseučiliščih v Curihu, Bernu, Baslu, Genfu in Lausannu študira 473 žensk. V Curihu imajo žensko pravnovarsko društvo, katerem na čelu zasebna docentinja, doktorica prava Emilij Kempin.

Novice.

Deželni zbor Kranjski.

V deseti seji dne 8. febr. poroča v imenu upravnega ods. ka posl. dr. Tavčar o §. 3 letnega poročila dež. odbora glede agrarskih razmer. Dež. odbor z ozirom na dobljene informacije mej drugim v tem poročilu ne more nasvetovati ustanovitve deželne hipotečne banke. Posl. Hribar v daljšem govoru razmotruje potrebo in korist ustavitve deželne hipotečne

banke in stavi v tem smislu posebne predloge. Posl. Šuklje misli, da kranjske razmere niso ugodne za ustanovitev hipotečne banke; tudi posl. Luckmann je istega mnenja in še posebno preudarja, da bi ustanovitev take banke povzročila preveč stroškov. Posl. dr. Vošnjak pojasni stališče dež. odbora glede hipotečne banke in pravi, da je isti vse storil, da je dobil potrebne informacije, na novo stvar prevdarjati in o nji poizvedovati, bi bilo odveč. Posl. Hribar odgovarja predgovornikom in ovrguje teh trditve proti ustanovitvi banke. Posl. dr. Schaffer je mnenja, da ustanovitev banke ni potrebna, ker zadoščajo obstoječe hranilnice. Ko je še poročevalec dr. Tavčar priporočal predlog upravnega odseka oziroma dež. odbora in se izrekel v imenu odseka proti ustanovitvi hipotečne banke, so se predlogi posl. Hribarja odklonili. — Županstvu v Vipavi dovoli se 15.000 gld. podpore v svrhu uravnavanja reke Vipavšice. — Posl. dr. Tavčar poroča v imenu upravnega odseka o načrtu zakona o preložitvi okrajne ceste z Vrhniko do Podlipse v delni progi pri Stari Vrhniki. Dotični načrt zakona se vsprejme in ob ednem tudi resolucija, ki gre na to, da naj bi se cestna postava v toliko premenila, da bi ne bilo treba, kakor v tem slučaju, za vsako enako zadevo posebnega deželnega zakona. Resolucijo je priporočal tudi dež. predsednik baron Hein. Posl. Povše poroča v imenu upravnega odseka o napravi nove okrajne seste v žužemperškem cestnem okraji od Smuke čez Hiné do Žvirč. Zadeva izroči se deželnemu odboru v pretres in poročanje. Posl. pl. Langer poroča v imenu istega odseka o ustanovitvi 1045 m. v cestnem okraji črnomaljskem se nahajajoče občinske ceste, ki se v Burgi pri Rožmanovi hiši črnomaljske-adlešiške okrajne ceste odcepi ter drži do broda čez Kolpo pri Podbrezju, med okrajne ceste. Predlog upravnega odseka, da naj se cesta uvrsti med okrajne ceste, se sprejme. — St. I. in II. uvoda letnega poročila dež. odbora se vzameta na znanje. Istotako poročilo o § 1, zadevajoče zakonske načrte in sklepe. Pri poročilu o § 3. C: glede zdravstvenih rečij, vpraša posl. dr. vitez Bleiweis, zakaj sta se letos nastavila dva okrožna zdravnik, ki nista nič službovala v deželni bolnici. Posl. Ogorelec vpraša, zakaj se za občine Studenec, Iška vas in druge ni ustanovilo samostojno zdravstveno okrožje. Posl. Dragoš stavi resolucijo, ki gre na to, da naj ukrene potrebno, da dobi Črnomelj svojega okrožnega zdravnika. Dr. Vošnjak, kot poročevalec deželnega odbora, pojasni te od omenjenih treh poslancev sprožene zadeve, na kar se poročilo vzame na znanje in vsprejme tudi Dragošova resolucija. Letnega poročila dež. odbora § 4 o deželnih podporah in § 5 o občinskih rečeh se vzameta na znanje in izreče poročevalcu Lenarčiču zahvala; da je izdelal pregled občinskih priklad. § 7. letnega poročila v deželni prisilni delavnici se vzame na znanje in izreče zahvala visoki vladi za obljubljeni donesek 25.000 gld. k stroškom razširjenja prisilne delavnice v Ljubljani.

V ednajsti seji dne 10. februarja stavlja poslanec Hribar in tovariši naslednja samostalna predloga: Deželnemu odboru se naroča: 1.) Da pri c. kr. deželnem šolskem svetu neutegoma in z vso energijo stori potrebne korake, da se bode s šolskim letom 1895/96 na c. kr. državnih gimnazijah v Ljubljani in v Novem Mestu začelo v petem razredu poučevati verouk, latinščino, matematiko in naravoslovje v slovenskem jeziku; da za izdavanje šolskih knjig dovoljeni in doslej ne porabljeni kredit porabi za pisateljske nagrade in založbo slovenskih učnih knjig za peti in šesti gimnazijski razred. 2.) Deželnemu odboru se naroča, obrniti se do trgovinskega ministerstva z obrazloženo zahtevo, da se pri c. kr. poštinem in brzojavnem nadravnateljstvu v Trstu zagotovi slovenskemu jeziku ona veljava, katera mu gre z ozirom na ogromno večino prebivalstva vojvodine Kranjske, zlasti, da se napisi nad uradi c. kr. poštne in brzojavne nadravnateljstva napravijo tudi v slovenskem jeziku. — Predloga se stavita na dnevni red edne prihodnjih sej. — Isti poslanec predlaga, da naj se sklep

glede na pokritje stavbenih stroškov za novo bolnico v Ljubljani reasumuje ter finančnemu odseku vrne v novo poročanje. Proti temu sta posl. Šuklje in baron Schwegel, a predlog Hribarjev se vsprejme. — Posl. Kersnik utemeljuje obširno svoj in tovarišev samostalni predlog glede oddaje živinske soli po znižani ceni ter naglaša, da si živinorejci žele cenene živinske soli, ali imajo premnogo potov in sitnostij. Zato naj se odpravijo sedanje komplicirane določbe ter uvedejo primerne olajšave glede naročanja in razdeljevanja soli. Predlog se izroči upravnemu odseku v poročanje. — Posl. Klun poroča imenom finančnega odseka o napravi kranjskega zavoda za gluhoneme in slepe otroke. Na podlagi izdelanega načrta znašali bi stroški 186.000 gld. Po kratki debati vsprejme se predlog finančnega odseka, glaseč se: 1.) Načrt zavoda za gluhoneme in slepe otroke na Kranjskem pripozna se za pripravno podlago novi stavbi, vendar se deželnemu odboru vrača z naročilom, naj ga dà po večšakih pregledati ter po mogočnosti predelati tako, da se znižajo stavbeni stroški, da bode pa vendar poslopje popolnoma ugašlo svojemu namenu. 2.) Deželnemu odboru se naroča, da naj se z vlado dogovori o kolikor mogoče zdatnem znesku, katerega bi iz ustanovnih zakladov za gluhoneme dovolila za odgojo gluhonemih deklie v zavodu šolskih sester v Šmihelu pri Novem Mestu. Ob enem naj nadaljuje obravnave z omenjenimi šolskimi sestrami ter se zlasti prepriča, ali bodo stroški za gluhoneme deklie v Šmihelu manjši, kakor v lastnem zavodu. 3.) V prihodnjem zasedanju podà naj dež. odbor novo poročilo deželnemu zboru. — Posl. Hribar poroča imenom finančnega odseka o predloženem načrtu zakona glede oskrbljenja občin Črnomelj, Semič, Kot, Petrovas in Telečji vrh z vodo. Stroški za vodovod so proračunjeni na 89.000 gld. Dežela bo dala 40 %, država 40 %, udeležene občine pa 20 %. Delo je pričetni spomlati 1895. 1. Načrt zakona se po kratki debati z neko malo spremembo v besedah sprejme. — Posl. Lenarčič poroča v imenu upravnega odseka glede dovolitve priklad za cestne namene. Poročevalec predlaga: Dež. odbor se pooblašča, da onim okrajnim cestnim odborom, ki potrebsčine odpadajoče na okr. cestni zaklad, leta 1895 ne bi mogli pokriti z 20 % priklado na neposrednje davke, pri dokazani potrebi in na podstavi pravilno sestavljenega in podprtega proračuna dovoli v zakonitih mejah za l. 1895 priklade nad 20 % ter ukrene potrebno zaradi predpisa in pobiranja teh priklad. Obvelja brez razgovora. — Poročilo odseka za letno poročilo deželnega odbora tičeče se davkov, vzame se na znanje. — Posl. Grasselli poroča v imenu odseka za letno poročilo o § 7. B: Deželni dobrodelnih zavodi. Posl. Hribar predlaga pri tej točki, da se izbornemu primariju dr. Šlajmerju zdatno zviša letna plača. Po debati, katere so se udeležili posl. baron Schwegel, Hribar, dr. Tavčar in poročevalec, vsprejeta je bila naslednja dr. Tavčarjeva resolucija: Deželnemu odboru se naroča, da razmotriva sledeča vprašanja: 1.) Bi ne kazalo plačo primariju dr. Fr. Šlajmerju zdatno povišati; 2.) bi ne kazalo, bolnike iz vnanjih, posebno tržaških bolnic prepeljati v Ljubljano, da se stroški zdravljenja pomanjšajo; 3.) bi ne kazalo, ustanoviti v novi deželni bolnici lastno lekarno — ter o vsem tem v prihodnjem zasedanju poročati; 4.) bi ne kazalo, v novi deželni bolnici ustanoviti deloma lastno režijo. — Poročilo o deželnem muzeju se vzame na znanje. — Posl. Stegnar poroča o § 8. letnega poročila glede ljudskih šol. Pri tej točki vname se dolga in burna debata. Poslanec Povše in Svetec priporočata, da naj bi se šolski zakon ne izvrševal tako strogo glede ustanavljanja ljudskih šol. Breme ki se nakladajo davkoplačevalcem, so neznosna. Šole naj bi se ne gradile povsed. Skrbi naj se za to, da ljudstvo ne dobi še večje mržnje do šole, kakor jo že ima. Posl. Svetec posebno poudarja, da naj bi se uvele šole za silo in poldnevni pouk, kar bi posebno ugajalo kmetškemu ljudstvu. Posl. Povše se čudi številu izkazanih nemških otrok v Dragi na Kočevskem, ki ni v nobeni primeri z naštetimi Nemci pri ljudskem štetju.

Posl. Hribar jako ostro prijema okrajnega glavarja kočevskega pl. Thomanna in na podlagi fakt dokazuje, da je nepostavno postopal pri ljudskem štetju v Dragi in na Travi, pri občinskih volitvah na Travi in nekako čudno pri odstavljanji in nastavljanji krajnih šolskih nadzornikov. Vse kaže, da delovanje okrajnega glavarja odločno meri na ponemčenje ondotnih kočevskih Slovencev. Poslanca dr. Schaffer in baron Schweigel ugovarjata, deželni predsednik baron Hein, pa prosi da se mu potrební material za preiskavo o tej zadevi prepusti, obžaluje pa, da je taka stvar prišla pred zbornico, pred kojo ne spada. Vsprejme se konečno resolucija posl. Hribarja, ki gre na to, da se občini čepljanski v črnomaljskem okraji dovoli izvanredno brezobrestno posojilo 1200 gld. za gradnjo lastne šole. — Poročilo deželnega odbora o obrtnem pouku vzame se na znanje. Dvanajsta seja je bila dne 13. februvarija.

— **Koncert** priredi naš rojak, pijanist g. Ant. Foerster ml. iz Lipskega, v četrtek dne 1. marcija t. l. tu v Ljubljani.

— **Glasbena Matica** priredi dne 3. in 5. marcija veliki koncert, pri katerem se bode proizvajalo velikansko Haydnovo delo „Stvarjenje“.

— † **Rački.** V Zagrebu je umrl in je bil včeraj pokopan predsednik jugoslovanski akademiji in častni član „Matice Slovenske“ Franc Rački. Rojen je bil dne 25. novembra 1829. v Fužinah pri Reki. Gimnazijo je študiral v Varaždinu, bogoslovje v Senji in na Dunaji. Dne 25. avgusta 1852. je bil posvečen v duhovnika, postal doktor bogoslovja in profesor duhovniškega semenišča v Senji. Tukaj se je začel pečati s slovenskim slovstvom in zgodovino. Nekaj časa je bil tudi član deželnega zbora, ali se je zadnji čas odtegnil političnemu življenju. Dosegel je veliko cerkvenih častij in dostojanstev in v znanstvenem svetu pa sloveče ime.

— **Umrta** je v Ljubljani ta teden blag. gospa Marija Koslerjeva roj. Rudeževa v 64. letu svoje starosti. Pokojnica je bila soproga grajščaka in pivovarja Janeza Koslerja starejšega in sestra umrlega rodoljuba Karola Rudeža. Blaga pokojnica, poznana kot velika dobrotnica ubožcem in sirotam naj v miru počiva!

— **Nov železniški projekt.** Konsorciju obstoječemu iz gg.: dr. Schlesinger-Gorjany-a v Rupertovem dvoru pri Novem Mestu, Ant. Jeršinovica; Jož vit. Zavrnšek in drž. posl. Fr. Šukljeja se je dovolilo izvrševanje tehničnih pripravljalnih del za lokalno železnico, od postaje Novo Mesto, oziroma Straža preko Črnomlja ali Metlike do kranjske deželne meje.

— **Na celjski gimnaziji** je letos 365 učencev in sicer 238 slovenskih in 127 nemških, na mariborski gimnaziji pa 399 učencev in sicer 262 slovenskih in 137 nemških. Te številke so preznačilne za nemški (?) spodnještajarski mesti.

— **Novo** gasilno društvo osnovali so v Kaplji vasi v kamniškem okraji.

— **Bolnica usmiljenih bratov** v Kandiji pri Novem mestu pod vodstvom ordinarija dr. Defranceschija dobila je dovoljenje, da sme pri dobrotnikih nabirati milodare. Ker usmiljeni bratje sami vzdržujejo bolnico in se v nji bolniki brezplačno zdravijo, se je nadejati, da se bodo dobrotniki v obilni meri spomnili tega potrebnega zavoda.

— **Samomor.** Minulo soboto zjutraj se je novi vodja kurjačev na tukajšnjem južnem kolodvoru pl. Schwing vlegel iz samorilnega namena na tir, po katerem je prihajal ravno vlak. Zapazilo se je pa Schwinga še pravočasno na tiru in skoraj ustavilo. Ta videč, da se mu je zli namen ponesrečil, zbežan leti v svojo pisarno in si tam porine svoj žepni nož s tako silo v vrat, da se je nožu klina odlomila. Dasi je bila

takoj zdravniška pomoč na mestu, vendar je nesrečnež takoj umrl. Schwing bil je umobolen, star še le 29 let, je še le prišel s Tirolskega in zapušča mlado vdovo in 4mesečno dete.

— **Pogreša se** že od junija meseca minolega leta zidar Matija Fele s Črnega vrha nad Idrijo. Star je bil 61 let. Šel je od doma in se ni vrnil. Ker je bil Fele umobolen se je bati, da se je kje ponesrečil. — Pogreša se tudi Matej Gregorec, posest in okrajni cestar iz Zgornjega Kašlja. Zadnjikrat so ga videli dne 31. januvarija t. l. na šentpeterski mitnici v Ljubljani, od koder je odšel ob 11. uri po noči rekši, da gre domov. Ker je imel Gregorec nekaj denarja pri sebi, se domneva, da ga je kdo oropal in usmrtil, truplo njegovo pa kam vrgel. Iskali so ga že povsod, a brezuspešno.

— **Nesreča na železnici.** Minoli teden pal je pri Reki tukajšnji sprevodnik France Jakše z brzovlaka tako nesrečno, da je prišel pod kolesa, ki so mu odtrgala obe nogi. Prepeljali so ga v bolnico v Reko, kjer je nesrečnež umrl. Jakše je bil samec in star 43 let.

Dinamitni razpok v Parizu.

Ravno osmi dan po usmrtenju Vaillanta, kateri je vrgel dinamitno bombo v francoski zbornici pripetil se je nov dinamitni napad v Parizu. Nekdo je vrgel bombo v hotelu Termius, kjer je ravno igrala godba in je bilo zbranih več ljudij. Bomba je imela obliko pušice za sardine in je bila nabasana s kroglijami, žebli in kloratnim smodnikom.

Napadovalec majhen, slab mož, brez brade, jo je hitro pobegnil na ulico. Ljudje so jo udrli za njim ali napadovalec je s streljanjem odganjal ljudij in jih več obstrelil. Posebno je stražnik Poissn trdovratno preganjal zločinca. Ni se ustrašil streljanja. Ko je prišel blizu, ga je zločinec ustrelil z revolverjem, ali on je, če tudi težko ranjen, zločinca vendar prijel in tako dolgo držal, da so ga zaprli. Ta policist je dobil red častne legije, ker se je tako junajško obnašal, ali sedaj leži bolan doma. Po njegovem zdravji pošiljajo popraševati razne imenitne osebe, mej drugim tudi predsednik republike.

Zločinec je pri sodišči izpovedal, da se imenuje Lebreton. On pravi, da je anarhist, priznava, da je streljal na ljudij, taji pa, da bi bil on izvršil atentat. So di se pa, da zločinec taji svoje pravo ime, kaj natančnejega tudi ne pove, od kod je prišel. Sploh se pa obnaša precej predrzno. Sodijo pa, da zločinec ni navadni delavec, temveč pripada kakemu boljšemu stanu.

Širijo se seveda različne govorice. Nekateri trdijo, da je zločinec prišel iz Anglije, drugi pa zopet, da je prišel iz Španije. Pri njem našli so tudi bodalo, katerega rezilo je bilo otrovano. Zaprli so več oseb in pri nekatereh našli pisma, ki kažejo, da se je osnovala neka velika anarhistična zarota.

Pri atentatu je v vsem poškodovanih 35 oseb. Jeden težko poškodovanih je že umrl, drugim so že morali odrezati več udov. Sploh je ta atentat bil hujši, nego pa atentat v zbornici. V mestu je vzbudil občno nevoljo.